

นวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย *

Curriculum Development Innovation by Area-based Approach: A Case Study of Local Curriculum of Haripunchai History

¹ชรินทร์ มั่งคั่ง, กรวิชญ์ จิตวิบูลย์, เตชินี ทิมเจริญ และนิติกร แก้วปัญญา

¹Charin Mangkhang, Korravit Jitviboon, Techinee Timcharoen

and Nitikorn Kaewpanya

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiangmai University, Thailand.

¹Corresponding Author's email: charin.mangkhang@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2) หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยที่พัฒนาขึ้น และ 3) แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

จากผลการวิจัยพบว่า 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่สร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน และสอดคล้องกับบริบทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ และตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน และ 2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย มีองค์ประกอบ 5 ประการ และมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาเรียกว่า “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม” และผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น; หริภุญไชย; วิธีการเชิงพื้นที่; มัธยมศึกษา; ภาคประชาสังคม

Abstract

This article so that 1) study requirement to local curriculum development of Haripunchai history for high school students, and 2) develop and propriety estimate of local curriculum development of Haripunchai history. This research is mixed methods research. The sample consists of a local administrator, civic society organization, community leader, school administrator, teacher and students total of 30 people and a subject specialist total of 5 people so, the total sample has 35 people. Data collection instruments are 1) An interview without structure 2) local curriculum development of Haripunchai history had developed and 3) An assessment of local curriculum which using qualitative data to analyze with mean and standard deviation. And analyze quantitative data by content analysis.

The result found that 1) Local government organizations, civic society organizations, community and establishment for education need to develop local curriculum development of Haripunchai history because data had created the identity for community and conform to context's local curriculum to help students for study. And realize to value's historical community, and 2) local curriculum development of Haripunchai history had developed has 5 component and 7 structural curriculum unit of learning. Which has a development process that can be called "Area-based Approach to Participatory Curriculum Development". And An assessment local curriculum has optimal.

Keywords: Local Curriculum; Haripunchai; Area-based Approach; High School Students; Civic society

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้กล่าวถึงปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุมประกอบด้วย "การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของ การปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน "วิถี" การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครูการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว (National Strategy, 2018) การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยีส่งผลให้ประชากรในประชาคมโลก มีการเลื่อนไหลหล่อหลอม กล่อมเกล้าให้เป็น

พลโลกและร่วมเป็นสังคมเดียวกัน การที่สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข มวลประชาจะต้องเป็นเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลกและระดับจังหวัดประเทศลงมาถึงสังคมเล็กที่สุด วิชาสังคมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิควิทยาการจากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข วิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคมทั้งตรงและทางอ้อม ในฐานะเป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความ เป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลกเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน (Ministry of education, 2002)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึง ให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการ เปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการดำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดัน ภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคม คุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อ ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (Education Council Secretariat, 2017) และ ในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ยังให้ความสำคัญกับ การดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการ สนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมให้เป็น ประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้ หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (National Economic and Social Development Board, 2017) การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นในการบูรณาการความร่วมมือของทุก ภาคส่วน มุ่งดึงพลังจากท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและ

การศึกษานอกระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพพลเมืองในสังคมไทยที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นเพียงแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปเป็นกรอบทิศทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีหลักการที่สำคัญคือเป็นหลักสูตรที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (Ministry of education, 2010) ในแนวนโยบายการศึกษาที่ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น การศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการการเรียนรู้และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งหมดที่สนองการกระจายอำนาจโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยที่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (Mangkhong, 2017) เพื่อให้บรรลุในเป้าหมายนั้นจึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่อิงกับบริบทเชิงพื้นที่ของท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ในศตวรรษหน้า

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์หมู่บ้าน โดยอาศัยข้อมูลจากตำนาน เรื่องเล่า และประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่ถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่าของชาวบ้าน ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั้น ข้อมูลที่ได้จึงมาจากประสบการณ์ของนักวิจัยที่เข้าไปศึกษาในชุมชน แล้วนำข้อมูลจากคำบอกเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาทางตำนาน และเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้ หรือจากการจดจำ และถ่ายทอดต่อกันมาแล้วนำมาเรียบเรียงขึ้น (Wittayapak, 2003) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของผู้คนทั่วไปในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคมมวลชนในท้องถิ่นที่ไม่ได้เน้นที่ประวัติศาสตร์จากอำนาจรัฐ ส่วนกลางหรือการเมืองหรือเจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญของเมือง หากแต่เป็นการสืบสาวเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิตวัฒนธรรม สังคม การเมืองและเศรษฐกิจของผู้คนทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมอบอัตลักษณ์และตัวตนของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งเรื่องการศึกษาท้องถิ่น เพื่อการสร้างความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและรู้จักรากเหง้าความเป็นมาของตน (Chobyod, 2019) ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นที่จะศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือรากเหง้าของชุมชน เพื่อที่จะเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นมา ความมุ่งหวังของท้องถิ่นที่มีต่อการผลิตพลเมืองในอนาคต ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพได้

จากแนวคิดหลักสูตรเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์เพื่อชุมชนที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท เพื่อใช้ปรับหรือออกแบบหลักสูตรขึ้นมาเสริมหลักสูตรแกนกลางระดับชาติและเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ท้องถิ่นและชุมชนทุกมิติได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการ

สอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนเชิงพื้นที่และชุมชนจินตนาการที่ได้รังสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน (Mangkhang, 2017) เป็นการโอนอำนาจของส่วนกลางให้กับท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการออกแบบหลักสูตร และเปิดพื้นที่ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจะต้องร่วมมือกันของสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชนเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตอบสนองต่อเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง (Facer, 2009) แนวคิดของหลักสูตรเชิงพื้นที่ในยุคหลังสังคมนิยมใช้เพียงแค่การยึดความรู้ที่เป็นท้องถิ่นตามมุมมองท้องถิ่นนิยม (Localism) หากแต่ยังหมายถึงหลักสูตรควรมีการนิยามความหมายใหม่เพื่อให้ท้องถิ่นรู้จักตนเอง เข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง สามารถประสานระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับความเป็นสากลได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักสูตรสามารถเชื่อมต่ออัตลักษณ์ของท้องถิ่นกับประเด็นสังคมโลกหรือที่นักคิดหลังสมัยใหม่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์ท้องถิ่น” ที่สามารถยืดหยุ่นหรือปรับตัวกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ และยังสามารถต่อรองหรือแทรกแซงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไร้พรมแดน ระหว่างกระแสการพัฒนาภายนอกกับท้องถิ่นที่จะมีผลต่อการแปรสภาพท้องถิ่นไปสู่ความเป็นโลกาภิวัตน์ท้องถิ่นได้อีกด้วย

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ส่วนสำคัญคือการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การมีความหมายกับผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน การพัฒนาและการใช้หลักสูตรโดยจัดทำแผนการสอนและสื่อการเรียนรู้ที่ปรับจากหลักสูตรแกนกลางให้ตรงกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนให้นักเรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การสอนบูรณาการเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อชีวิตและสังคมรวมทั้งการวัดและประเมินผล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (The National Primary Education Commission, 1999) นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและความจำเป็นที่ทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใด โดยเฉพาะก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด (Bunsong and Phetsom, 2013) หลักสูตรท้องถิ่นจึงเปรียบเสมือนแบบแผนสำคัญในการผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยพบว่า เมืองโบราณหริภุญไชย ซึ่งปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดลำพูนที่ปรากฏในหลักฐานหรือเอกสารโบราณ เช่น จามเทววงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ มูลศาสนา หรือพงศาวดารโยนก ว่าเป็นเมืองของชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่มีมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 (Sanjit, 2009) พัฒนาการของหริภุญไชยเป็นพัฒนาการครั้งสำคัญของชุมชนโบราณในแอ่งที่ราบเชียงใหม่ลำพูน คือ การเข้าสู่สังคมเมืองที่มีขนาดใหญ่และมีการจัดระเบียบสังคมซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กำเนิดเมืองหริภุญไชยนับเป็นสัญลักษณ์ของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ที่นำความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในภาคเหนือ (Chanrang, 2016) ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยจึงเป็นภาพสะท้อนพัฒนาการของอารยธรรมที่สำคัญของไทยในอดีตที่ยังตกทอดผ่านวิถีคิดและวิถีการดำรงชีวิตของชาวหริภุญไชยมาจนถึงปัจจุบัน

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดลำพูน ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาปี พ.ศ.2561-2565 จำนวน 5 ประเด็น ดังนี้ 1) เมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco City) 2) เมืองหัตถ นวัตกรรม

สร้างสรรค์ (Creative Craft Innopolis) 3) เมืองเกษตรสีเขียว (Green Agricultural City) 4) เมืองจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์วัฒนธรรม (Cultural Experience Destination) และ 5) เมืองแห่งคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ทั้งนี้ การพัฒนาเชิงพื้นที่บนรากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและความยั่งยืนเชิงนิเวศ (Heritage and Green Ecosystem) เป็นการมุ่งพัฒนาเมืองและชนบทเข้มแข็ง บนรากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและความยั่งยืนเชิงนิเวศ เป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ทุกระดับ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกลไกการแก้ปัญหาและการพัฒนา ในเชิงพื้นที่ด้วยเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยมาตรฐานการศึกษาในระดับสากล และเพื่อสนับสนุนการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น (Lamphun Provincial Office, 2020)

ด้วยเหตุนี้คณะคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชน ครู บุคลากรทางการศึกษา ประชาชนในจังหวัดลำพูน และผู้ที่สนใจศึกษา การจัดทำหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมให้จังหวัดลำพูนกลายเป็นนครแห่งทุนทางวัฒนธรรม และเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม เพื่อส่งเสริมให้จังหวัดลำพูนเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
- 2) เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed Methodology) โดยการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน นำเสนอผลการศึกษาในแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบการสังเคราะห์ข้อมูลและการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบไปด้วย 2 กลุ่มเป้าหมายหลักคือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลความต้องการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร รวมทั้งสิ้น 35 คน ซึ่งคณะผู้วิจัยทำการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อให้สะดวกแก่การเก็บข้อมูลและเพื่อให้ได้ข้อมูลจากตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลความต้องการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30คน

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้มีคุณวุฒิทางการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา หรือปฏิบัติการสอนในสถานศึกษามากกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา

2) แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา เพื่อใช้สำหรับการตรวจสอบคุณภาพองค์ประกอบ และเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Study) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประกอบการวิเคราะห์ประเด็นการศึกษา

2) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situational Analysis) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Design and Development) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตรวจสอบคุณภาพและหาความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร โดยมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายการศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปประเด็นตามกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล

2) ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีความเหมาะสม เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ จะวิเคราะห์ผลเป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้สะท้อนถึงความต้องการของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา มรดกทางวัฒนธรรม และบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ เหมาะแก่การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเหมาะสมกับนักเรียนที่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนของตน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หวงแหนและตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยคณะผู้วิจัยพัฒนาตามกรอบแนวคิด “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD) ที่คณะผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) บทนำและความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นตามกลุ่มสาระการเรียนรู้แกนกลาง 3) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา 4) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น โดยแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมา: รากเหง้าทะเลปูน
- 2) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเมืองการปกครอง: ตะกอนปูนปกครองจะได
- 3) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ภูมิศาสตร์: ไปเขียนฐ์ท้องถิ่น
- 4) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ศิลปวัฒนธรรม: ดินแดนป่าเวณีเก่า
- 5) หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 บุคคลสำคัญ: เล่าเรื่องบุคคลสำคัญ
- 6) หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 แหล่งท่องเที่ยว: จวนกันมาแอ่ว
- 7) หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 อาชีพสำคัญ: แล้วไปดูอาชีพทำกิน

ทั้งนี้จากผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรพบว่า มีความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1. รายละเอียดการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา

รายการประเมิน	\bar{x}	SD	การแปลผล
1. หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น	4.70	0.45	เหมาะสมมากที่สุด

2. หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.70	0.46	เหมาะสมมากที่สุด
3. หลักสูตรท้องถิ่นมีกิจกรรมที่ตอบสนองการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	4.43	0.79	เหมาะสมมาก
4. หลักสูตรท้องถิ่นมีจัดการการเรียนรู้มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.62	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
5. หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายและแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้นักเรียน	4.59	0.60	เหมาะสมมากที่สุด
6. หลักสูตรท้องถิ่นมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อเทคโนโลยีพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เชิงปฏิบัติการ	4.57	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
7. หลักสูตรท้องถิ่นมีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำไปใช้	4.43	0.70	เหมาะสมมาก
8. หลักสูตรท้องถิ่นมีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติวิชา และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง	4.35	0.59	เหมาะสมมาก
9. หลักสูตรท้องถิ่นมีกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ท้องถิ่นต้องการให้เกิดในตัวนักเรียน	4.40	0.60	เหมาะสมมาก
10. หลักสูตรท้องถิ่นมีเนื้อหาครอบคลุมประวัติศาสตร์นครหรือภูมิภาคในทุกระดับที่เหมาะสมกับการเรียนรู้	4.35	0.53	เหมาะสมมาก
เฉลี่ยรวม	4.51	0.57	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหรือภูมิภาคเฉลี่ยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.70$) 2) หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ($\bar{X} = 4.70$) 3) หลักสูตรท้องถิ่นมีจัดการการเรียนรู้มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.62$) 4) หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายและแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้นักเรียน ($\bar{X} = 4.59$) 5) และหลักสูตรท้องถิ่นมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อเทคโนโลยีพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เชิงปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.57$) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีข้อค้นพบสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าเป็นวิธีการเชิงพื้นที่ (Area-based Approach) ที่มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD) ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดของชรินทร์ มั่งคั่ง (2560) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1. ขั้นตอนวิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD)

ที่มา: คณะผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ Mangkhang (2017)

ขั้นที่ 1 A: Analysis การวิเคราะห์ เป็นการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางการศึกษากับบริบทท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นผ่านการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และครูภูมิปัญญา จากนั้นทำการกำหนดยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ มาตรฐานและตัวชี้วัดหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 B: Brainstorming การระดมพลังสมอง เป็นกระบวนการสกัดองค์ความรู้สังคมศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการศึกษาเอกสาร งานวิจัย หลักฐาน และตำนานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น และเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้สังคมศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมกับท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 C: Creative การสร้างสรรค์ เป็นการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามองค์ประกอบที่กำหนด และสร้างแบบเรียนและคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับท้องถิ่น โดยท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะในส่วนต่างๆ ของหลักสูตรท้องถิ่น หลังจากนั้นทำการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น แบบเรียนและคู่มือการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้ในสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 D: Distribution การขยายผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา ระหว่างการทดลองใช้จะมีการสังเกตการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ร่วมกับผู้บริหาร ครู และคณะผู้วิจัย ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผ่านการสัมภาษณ์ สอบถามและสนทนากลุ่มผู้บริหาร ครูและนักเรียน จากนั้นวิเคราะห์ผลประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และสรุปผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก เนื่องจากประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ เหมาะแก่การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเหมาะสมกับนักเรียนที่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนของตน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หวงแหวนและตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานของชนันท์ ธาตุทอง กล่าวไว้ว่า บริบทของท้องถิ่นในสังคมไทยมีความแตกต่างกันแต่ละท้องถิ่นที่มีความรู้บางอย่างที่อยู่ใกล้ตัวซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นเองโดยองค์ความรู้นั้นสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมได้ เช่น ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีหรืออาชีพในท้องถิ่นเนื่องจากมีเนื้อหาที่จำเป็นและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ จึงสามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุสู่การเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของชุมชนและตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันของสถานศึกษาและนโยบายของหลักสูตรการศึกษาในระดับชาติ โดยการจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาสามารถดำเนินการโดยให้ฝ่ายต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง ประชาชนในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูล ความคิดเห็น และแง่มุมที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (Thadtong, 2007) นอกจากนี้สำลี ทองริ้ว ได้เสนอว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของลักษณะเฉพาะของชุมชน มองที่ผลกระทบของหลักสูตรและระบบการศึกษาในสถานศึกษาที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น (Thongthew, 2001) และกรมวิชาการยังให้ข้อสังเกตว่าหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (Academic Department, 1997) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอุดม เขยกิจวงศ์ที่กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความจำเป็นและมีความสำคัญมากเพราะในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคมอันมีผลต่อความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ในการนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรจากส่วนกลางที่มีลักษณะกว้าง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นค่านิยมทางการศึกษา มากกว่าแนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือปรับหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริงและการเปิดโอกาสให้ผู้ใช่หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย (Choiyekwong, 2002)

2. การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาโดยใช้ “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD)” ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) บทนำและความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นตามกลุ่มสาระการเรียนรู้แกนกลาง 3) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา 4) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ระดับท้องถิ่น โดยแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์ นครศรีอยุธยา วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ในด้านต่างๆ ของนครศรีอยุธยา ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานของรัตนะ บัวสนธ์ที่เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำกับทิศทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและแต่ละสถาบันหรือหน่วยงานทางการศึกษานั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในแง่มุมของการได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าไปประกอบการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานต้องเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาขึ้นใช้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนนั้น ๆ (Buason, 2013) นอกจากนั้นธำรง บัวศรีได้เสนอว่า หลักสูตรท้องถิ่นควรระบุดังองค์ประกอบหลักของการสร้างหลักสูตรว่าจะต้องประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบาย รายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผลและแผนการสอน ส่งผลให้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา มีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา (Buasri, 1999) ซึ่งสอดคล้องกับงานของภาชิต สุโพธิ์ได้กล่าวถึง การให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เข้ามามีบทบาทในการจัดการสอนแก่ผู้เรียน เนื่องจากชุมชนมีความใกล้ชิดจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ ที่ดีที่จะถ่ายทอดมุมมองและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และนอกจากด้านเนื้อหาสาระแล้ว การให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสอนผู้เรียนจะได้ทราบ และสัมผัสกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนนำไปสู่จิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน (Supho, 2004) ทั้งนี้ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัยได้เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเรื่องใกล้ตัวที่นักเรียนในชุมชนควรต้องรู้ โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมที่ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วม ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เองก็รู้สึกภูมิใจ ดีใจที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและดีใจที่มีผู้มาสืบทอดภูมิปัญญา นอกจากนี้การฝึกให้นักเรียนได้รู้และสามารถปฏิบัติงานผลงานด้านภูมิปัญญา หรือเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน ก็ทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับความสามารถในตัวนักเรียน อันเป็นผลดีต่อการดำรงชีวิตในชุมชนอย่างเข้าใจในวัฒนธรรมและกลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมได้ต่อไป (Sriwilai, 2002) โดยผลประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพที่จะสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดลำพูนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของชรินทร์ มั่งคั่งที่ได้เสนอว่า อุดมคติของหลักสูตรสังคมศึกษาจึงเป็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่รัฐนำไปใช้ในการ

2.3 ควรศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหรือภูโยชัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมหลังดิจิทัลสำหรับนักเรียนในจังหวัดลำพูน

References

- Academic Department. (1997). *Local wisdom and management in primary and high school*. Bangkok: Academic department ministry of education.
- Buasri, T. (1999). *Curriculum: Design and Development*. Bangkok: Thanarat.
- Buason, R. (2013). *Qualitative research of education*. Bangkok: V. PRINT (1991) COMPANY LIMITED.
- Bunsong, K., & Phetsom, N. (2013). *Development of Local Curriculum emphasize on ASEAN*. Phetchaburi: Phetchaburi Rajabhat University.
- Chanrang, T. (2016). A study of the state and conservation of archaeological. Sites in camadevivamsa scripture. *Journal of Graduate Research*, 7(1), 137-151.
- Chobyod, S. (2019). Local history for sustainable and consolidated local development. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 12(2), 115-138.
- Choiekewong, A. (2002). *Local curriculum: strategic reformation of education*. Bangkok: Krung Thana Phatthana.
- Chuaratanaphong, J. (1996). *Curriculum development: principles and practices*. Bangkok: Aline Press.
- Education Council Secretariat. (2017). *The national education plan 2017-2036*. Bangkok: Prickwan Graphic.
- Facer, K. (2009). *Towards an area-based curriculum: Manchester curriculum literature review*. London: Royal Society for the Arts, Manufacture and Commerce.
- Lamphun Provincial Office. (2020). *Lamphun development plan 2017-2022 repeat edition in 2020*. Lamphun: Lamphun Provincial Office.
- Mangkhang, C. (2017). *Ideology: social studies curriculum for all*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Ministry of education. (2002). *Guide to learning management for social studies, religion and culture*. Bangkok: Organization for the delivery of goods and supplies.
- _____. (2010). *National Education since 1999*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- National Economic and Social Development Board. (2017). *National Economic and Social Development Plan vol 12 2017-2021*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Thadtong, K. (2007). *Development of Local Curriculum*. Bangkok: Kasame Printing.

- The National Primary Education Commission. (1999). *National Education 1999*. Bangkok: The Printing House of the Teachers' Council.
- Thongthew, S. (2001). *Community strength: a case of community for improve local curriculum*. Bangkok: Center development of education faculty of education, Chulalongkorn University.
- Sanjit, K. (2009). *Ancient Haripunjaya based on archaeological evidence*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Sriwilai, N. (2002). *Developing local curriculum on Karen Cloth Weaving subject for the lower secondary classroom at Mae Tuen Wittayakom school, Omkoi district, Chiang Mai province*. (Doctoral Dissertation). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Supho, P. (2004). *Using natural learning resources in school area for developing learning about natural and environment conservation*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Wittayapak, C. (2003). *History of the contestation for access to resources of Nan people*. Bangkok: The Thailand Research Fund.